

עכו: סרט מלחמה

ספרו הראשון של ברגותי המתורגם לעברית הוא עבודה ספרותית מסקרנת ומקורית, למרות שיש בו גם היבט מוגבל וקורקטי

סיפור עכא'י // איאד ברגותי { תרגום: יהודה שנהב-שהרבני וברוריה הורביץ } פרדס ומכון ון ליר { 132 עמודים

א בר פלסטיני צעיר, עכואי, משוטט ביפו. זה קיץ 1945. מבחינת קוראים עכשוויים זאת נסיעה אחורה בזמן, והצצה ראשונה לקראת עתידו של מי שנראה כרגע כמו גיבור הסיפור. בעוד חצי שעה ייכנס לפגישה עם נציגי התאחדות הכדור-גל, לפני שיקבל הצעה חגיגית, משנה חיים: להפוך ממאמן "של קבוצה מקומית קטנה למאמן הנבחרת הלאומית של פלסטין בכדורגל". בינתיים, כדי לשרוף את הזמן, הוא סורק את רחובות כיכר השעון.

ברגותי מצליח, עד גבול מסוים, לעבור מטון קליל לשאלות מורכבות ורגישות הרבה יותר מבחינה פוליטית. אבל נדמה ש'סיפור עכא'י' היה יכול לצבור יותר תאוצה, יותר ביטחון. כרגע הוא מסתפק בטעימה, בהצצה יסודית אבל ראשונית

"מביט בזרים הממלאים את העיר: כאן ראה אישה אלגנטית בכובע ברט נטוי יוצאת מאוטומוביל שחור שחסם את המעבר ליד שוק אלבלאביסה; ושם ראה חמש נשים עטויות ניקאב חוצות בצעדים ארוכים את רחוב אלסיכסיכ ונ-כנסות לשוק אלדיר; והנה עשרה פועלים שפופי גב שיושבים ועוטפים תפוזים, כל אחד באריזה נפרדת, ומסדרים אותם בארגז עץ... וכרכרות

ואוטובוסים חולפים לכאן ולכאן; וילדים מתרו-צצים יחפים או בנעליים שחורות; וצעקות עולות משוק אלדרהלי הסמוך".

הסריקה הזאת – המונטאז' הזה של דמויות, קולות ומראות – היא דוגמה לעבודה המרכזית שלוקח על עצמו 'סיפור עכא'י' וכעת גם התר-גום שלו מערבית. פעולה של שחרור ודמיון ביחס לזמן, למקום ולעולם תרבותי רחוקים וקרובים. הספר הזה משתחל לתוך פרק זמן קצר שבין מל-חמות גדולות – לסיפור על הצורה הספורטיבית, המשחקית, של מלחמה ומאבק לאומי: כדורגל.

שלושת החודשים הקי-ציים שבהם מתרחשת העלילה מייצגים רגע ייחודי בשנים שבהן הכדורגל הופך ממשחק פופולרי לתופעה ממוסדת. לירושה שעוברת מהבריטים לפלסטינים (וגם ליהודים, הציונים, שנמצאים בשוליים הרחוקים של הספר, מחוץ לבמה). הדמות המרכזית, הגבר שאוטוטו יקבל את הזדמנות

חיוו כמאמן, מתפקדת כמין עדשה היסטורית. הוא עומד לחוות על בשרו עד כמה שברירי הניסיון להפריד בין חוקי הכדורגל לכאוס ההיסטורי מחוץ למגרש. חוסר הידע שלו הוא גרסה מוקטנת, פרי-טית, של חוסר הידע התרבותי וההיסטורי שלנו, קוראי עברית, שזקוקים לתרגום על גבי תרגום.

זהו ספר הפרוזה השני של ברגותי, מתרגם ועו-רך יליד נצרת, והראשון שמתורגם לעברית (לצד סיפורים בבמות שונות). רומן קצרצר או נובלה

ספורטיבית שבנויים סביב האתגר לתאר באופן ממוקד, יחסית קליל, קל לבליעה – סיפור שמייצג התרחשות היסטורית סבוכה, שאין לה התחלה וסוף או משמעות מוסכמת. להפוך כותרות גדולות ומפוצצות – המאבק הלאומי הפלסטיני, הזיכרון ההיסטורי של ערביי 1948 שהפכו לאזרחי ישראל, האלימות הפנימית בחברה הפלס-טינית – למסגרת עלילה שאפשר לקלוט, לעקוב אחריה, לרוץ איתה. וכיצד הספר מתמודד עם המשי-

מה של שחזור היסטורי באופן ספרותי? אפשר להשוות אותו לתערוכה במוזיאון שמתארת תקופה לא נחקרת, לא לג-מרי מתועדת, שעומדת בצל סיפורים היסטוריים לכאורה חשובים, מרכזיים, מכריעים יותר. בניגוד לאוצר במוזיאון, ברגותי משתמש במילים, בד-מיון, בהומור, בפעולת הסיפור. מצד שני, בדומה לתערוכה או לסרט תיעודי, הספר כתוב במתכונת של פרקים קצרים, תמונות קצרות, סצנות מרוכזות של דיאלוג. אנחנו קופצים בין מקומות, בין זירות, בין אתרים, כת-חנות קצרות שמרכיבות מסלול ארוך יותר. זאת בחירה הגיונית ואולי אפילו הכרחית. אבל לא בטוח תמיד שהקפיצות, הריכוז, המהירות משרתים את הספר. התחושה הזאת מתחילה להיווצר באמצע הדרך.

דווקא כשהאקשן המשפחתי והפוליטי בחיי הגיבור מקבל אופי קודר ורציני –

משחק בין ההיסטורי לפוליטי

יוני ליבנה

מסירת הסיפור מתחילה ליצור רושם יותר פדגוגי. מצד אחד, אנו נחשפים לפן אחר לגמרי של היסטוריה אלימה, מחוקה או מעורפלת, שמגיעה אלינו כישראלים ויהודים באופן חלקי, משובש, או לא מגיעה בכלל; מצד שני, נוצר הרושם שכר-גותי היה יכול ללכת רחוק יותר במלאכת הבדיון ההיסטורי. לנצל יותר את החופש שעומד לרשותו ככותב. להאריך ולעבות עוד חלק מהסצנות שהוא מתאר. לתת לדמות המרכזית עוד

בשר, עוד זמן מסך, עוד מורכבות. במבט כולל, ספרו של ברגותי הוא עבודה ספ-רותית מסקרנת, ולפעמים שנונה ומרשימה שיש בה גם היבט מוגבל וקורקטי. בדומה לשחקן כדור-רגל שמתמרן בין כמה שחקנים, הספר צריך לזגוג בין הסיפור "הגדול" והסיפור "הקטן", בין הרחוק והקרוב ביחסי העבר וההווה, בין השחזור ההיסטורי לבין מלאכת הדמיון. הוא מצליח, עד גבול מסוים, לעבור מטון קליל לשאלות מורכבות ורגישות הרבה יותר מבחינה פוליטית. אבל נדמה ש'סיפור עכא'י' היה יכול לצבור יותר תאוצה, יותר בי-טחון. כרגע הוא מסתפק בטעימה, בהצצה יסודית אבל ראשונית, באוסף של גלויות קצרות – ביחס לסיפור שרק מתחילים לספר, להכיר ולדמיין.

ועולה גם שאלת התרגום, שמבליט את הנוכ-חות המחוספסת של הערבית בעברית, את החי-כוך ההיסטורי ויחסי הכוחות בין השפות. התרגום הספרותי של הדמויות, של עולם הערכים והשיקולים שלהן, יוצר רושם חלק מדי. כאילו הן מדברות בשפה של העידן הנוכחי. כאילו אין מרחק מש-מעוטי בינינו לבינן. ●

